

ОБРАЗ КВІТУ В ПОЕЗІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Дарія ЦВИНТАРНА, студентка, Факультет Словесності,
 Бельцький державний університет імені Алеку Руссо
 Науковий керівник: Діана ІГНАТЕНКО, др., лект. унів.

Rezumat: *În articol se descrie imaginea unei flori, care este unul dintre cele mai importante simboluri în opera lui Lesya Ukrainka. Autorul urmărește exemple de utilizare a acestei imagini în versurile intime ale poetului și demonstrează dinamica dezvoltării simbolismului. Se stabilește că imaginea florii este strâns legată de motivul iubirii și transmite starea de spirit a eroinei lirice.*

Cuvinte-cheie: *literatura ucraineană, imaginea unei flori, versuri intime, Lesya Ukrainka.*

Однією з особливих ознак ліричної творчості Лесі Українки є наявність в ній багатогранного образу квіту. «*Цвіти і зорі, зорі і цвіти – оце й весь зміст тих поезій*», – так висловився про ранню лірику Лесі Українки Іван Франко [5], засвідчуючи, що вже найперша критика її творчості була позначена увагою до особливого значення образу квітів і квіткового мотиву в її поетичному мисленні.

Біографічні праці свідчать, що в родовій садибі Косачів у селі Колодяжне, на Волині, були прегарні квітники. Троянди, білі лілеї, півонії, левкої та інші квіти пишно розрослись навколо будинків. Під вікнами «Лесиноного будинку» сестра Ольга сіяла особливо запашні квітки – резеду й нікотіану. А ще для Лесі вона садила конвалії, бо Леся найбільше любила ці квіти.

Для української традиційної та фольклорної культури є природним уособлення і порівняння юної дівчини з образом квітки, а вирощування квітів є традиційним жіночим заняттям. Знаючи про особливу зацікавленість Лесі Українки місцевим фольклором, її пристрась до збирання народних пісень села Колодяжне,

поява образу квітів у її поетичній спадщині стає зрозумілою. Проте чи тільки фольклорний мотив є в основі квіткового мотиву творчості Лесі Українки? [3]

Метою нашої роботи є аналіз образу квіту в творчості Лесі Українки, простеження його символіки та полісемантичності.

Квіти відіграють важливу роль у системі поетичних образів Лесі Українки. Вже в першому, ще дитячому, вірші «Конвалія» вона співчуває ніжній квітці, зірваній ради забави, і зіставляє її з панночкою, що викинула конвалію «байдужою рукою»: *«Може колись очей милий, / Що так любить дуже, / Тебе, **квіточку** зів'ялу, / Залишить байдуже!...»* («Конвалія», 1884 р.) [4].

Згідно з традицією українського фольклору в її ранній творчості квіти символізують юну дівочу красу. В поезії «Напровесні» вона вживає мало поширену форму «квіт»: *«Не дивуйтесь, що **квітом** прекрасним / Розцвілася дівчина несміла, - / Так під променям сонечка ясним / Розцвітає первісточка біла»* («Напровесні», 1889 р.) [4].

У Лесі Українки зміст образу квітів розширюється, часом набуває соціального забарвлення. Так у вірші «В магазині квіток» (1893) протиставлено не тільки проліски і тепличні квіти, а й дівчину та «гурток панночок і панів».

Поетеса рідко конкретизує, про які квіти веде мову, частіше обмежуючись доволі абстрактними означеннями: *весняні квіти, весняний цвіт, барвисті квітки*. Так, що читач вільний уявляти собі кожну барву і кожну квітку, яка тільки цвіте весною. Така неозначеність підкреслює алегоризм та символізм цих образів. І хоч мова йде про живі квіти, їхній схематизм нагадує архітектурні квіткові орнаменти, котрі натякають на якийсь інший – прекрасний і гармонійний, але недосяжний в реальності світ [2].

У широко відомій поезії «Contra spem spero!» (1890 р.) квіти втілюють силу і нескореність життя. Квіти як символ життєздатності, життєствердності і потуги до розвитку природних явищ та душевних якостей, як правило, у ліриці Лесі Українки витворюють опозицію пейзажу, позбавленому флори, протиставляючись каменю, безживному ґрунту чи морозу [2]: *«Я на вбогім сумнім перелозі / Буду сіять барвисті **квітки**, / Буду сіять **квітки** на морозі, / Буду лить на них сльози гіркі»* («Contra spem spero!») [4].

З 1897 р образ квітів у поезії Лесі Українки пов'язується з коханням: *«В гаю далекім, в гущавині пишній, / **квіти** гранати палкі розцвітають, / мов поцілунки палкі на устах»* («Імпровізація», 1897) [4].

Перебуваючи на лікуванні у Криму, Леся побачила високого чорнявого юнака з дуже сумними блакитними очима, і відчула в ньому глибоко нещасну людину. То був Сергій Мержинський, громадський діяч, який служив на залізниці в Мінську. Вони зустрілися в Ялті, де обоє лікували туберкульоз: вона – хворобу кісток, він – легень. Леся зрозуміла, що її серце навід належить Мержинському. Тендітна жінка навчала чоловіка терпляче зносити біль і не втрачати надію. Він відгукнувся щирою прихильністю брата. Та тільки брата, бо безнадійно кохав іншу.

Після Криму вони листувались, обмінювались книгами, ділились планами... Леся не признавалась у своїх почуттях: «Зброя жінки – це її гордість». А потім дізналась, що Сергій помирає. Мержинський згасав довго і тяжко. В

останні хвилини життя кволий Сергій просив Лесю написати листа тій, іншій, жінці про троянди його любові, які ніколи не зів'януть. І Леся писала. Вона готова була на будь-що, аби лише йому стало легше.

Леся не відходила від його ліжка, дивуючи всіх витримкою. Ніхто не знав, що свій біль і відчай безсонними ночами виливає вона у листах, що нікому не відсилались, у драмі «Одержима» та у віршах, яких ніколи не збиралась публікувати. Їх потім знайде в книгах молодша сестра [1].

«Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами, ти, мій бідний, зів'ялий квіте! Легкі, тонкі пахоці, мов спогад про якусь любу, минулу мрію. І ніщо так не вражає тепер мого серця, як сії пахоці, тонко, легко, але невідмінно, невідборонно нагадують вони мені про те, що моє серце віщує і чому я вірити не хочу, не можу» («Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами», 1900 р.) [4].

1900-1902 знову, як і на початку творчого шляху, з'являється у поезіях безліч квітів. Але це квіти смутку. Вони як недомовлені речі, недописані листи, остання воля приреченого почуття («Квіток, квіток, як можна більше квітів», «Твої листи пахнуть зов'ялими трояндами», «Останні квіти», «Мій ти єдиний, мій зламаный квіте!»). Квіт уособлює долю коханого, життя якого передчасно згасає. Водночас «квіт» стає символом нерозділеного кохання, гіркою щастя, коли любов невіддільна від страждання і болю. І символом сили почуття, прагнення боротись за життя коханого і розділити з ним долю.

«Все, все покинуть, до тебе полинуть,
Мій ти єдиний, мій зламаный квіте!
Все, все покинуть, з тобою загинуть,
То було б щастя, мій згублений світе!
Стать над тобою і кликнуть до бою
Злую мару, що тебе забирає,
Взять тебе в бою чи вмерти з тобою,
З нами хай щастя і горе вмирає.

Квіти відбивають неможливість щастя для ліричної героїні:

«Не плямив поцілунок мій зроду квіток,
Чи то пишні були туберози,
Чи квітки, що зродив найпростіший садок,
Чи до краю вразливі мімози.

(«Ти хотів би квіток на дорозі моїй?», 1902 р.)

Квіти стають носіями втрат і розчарувань. Це вже білі поховальні квіти поряд з серпанком савану на обличчі коханого: *«Квіток, квіток, як можна більше квітів / І білого серпанку на обличчя, / Того, що зветь ілюзією...»* («Квіток, квіток, як можна більше квітів...», 1901) [4].

В поезіях, написаних після смерті С. Мержинського, образ квіту набуває нового значення. У вірші «До Lady L.W» це надія на щастя: *«Може, щастя, що ходить по ясній луці, / геть за річкою, там, на схід сонця, / хоч один квіт червоний, що має в руці, / перемінить в твого оборонця»* («До Lady L.W» 1902) [4].

В поезії «Останні квітки» щастя короточасне, трагічне: квіти як недомовлені речі, недописані листи, остання воля приреченого почуття:

«Ох, розкрились троянди червоні,
наче рани палкі, восени,
так жалібно тремтять і палають –
прагнуть щастя чи смерті вони?
...Не осиплються тихо ті **квіти**,
не настане життя в них нове,
ні, ударить мороз до схід сонця
і приб'є поривання живе» (Останні квітки», 1902).

Квіт, квіти, квітка починають символізувати не тільки красу, а й складність життя.

«Коли часами в сутіні щоденній
яскрава **квітка** щастя процвіте,
її приймаю не як над горою,-
як дар, як диво...»
«Я знала те, що будуть сльози, мука...» (1904)
Ой не зникли золотії терни,
тільки почорніли,
гей не всохли криваві **квіти**,
тільки помарніли» («Ой не зникли золотії терни» 1904)

Смерть Мержинського стала не тільки глибокою раною душі. Доглядаючи коханого, Леся втрачала власне здоров'я. Вона усвідомлювала, що життя її буде коротким і боролась за можливість творити. Щастя вже не чекала і не думала, що хтось може заступити її «зламаний квіт» і зігріти своєю любов'ю. А на узбіччі її життя вже не перший рік був Климент Квітка. Колись Леся виступала на літературному вечорі у Києві, а з неї не зводив очей сором'язливий першокурсник. Тоді Леся похвалила юнака за любов до фольклору і навіть наспівала кілька волинських пісень. Через кілька років зустріла його в Карпатах. Квітка, вже дипломований юрист, їхав у Швейцарію поправляти здоров'я. Та дізнався, що у Кобилянської гостює Українка, і лишився в Чернівцях. Друзі назвали його «Лесиним пажем». Вона лиш жартувала з ним, поки не трапився один випадок. На прогулянці Леся обмовилась, що вже нема лицарів, готових ради дами стрибнути в провалля. Климент кинувся до краю скелі, його ледве встигли перехопити.

Леся повірила в щирість почуттів Квітки. Але між ними була різниця в 9 років і тяжка хвороба обох. Погодилась лише, як друг, погостити зиму у нього в Грузії. Була дуже зворушена, що «Квіточка» зустрів її ще в Одесі, поселив зі своїми батьками, організував зустріч із знаменитим вченим-поліглотом Агатангелом Кримським...

Побачила, що він не дуже забезпечений, сам потребує лікування і вирішила у гостях не затримуватись. Та через кілька днів прийшла трагічна звістка про смерть брата Михайла. Леся не пам'ятала, як пережила такий удар. Коли прийшла до тями, зрозуміла, що без вірного Климента, Кльоні, не вижила б. І лишилась.

Настали роки творчої співпраці. Климент Квітка на той час був уже відомим дослідником українського фольклору. Леся поповнила його 6-

тисячне зібрання дитячими іграми, казками, піснями, яких знала безліч. Записала нотною грамотою мелодії, своїм гарним почерком переписувала його наукові статті. Обговорювала з ним задуми драматичних творів, читала нові поезії. Квітка був її особистим літературним критиком і музикантом. Він віртуозно грав на піаніно і знав усі улюблені твори Лесі.

Лариса Косач і Климент Квітка скромно обвінчались. Вони були незвичним подружжям і добре розуміли, що привертають нескромну увагу. Може, тому їхнє листування не знайдено. Леся вважала: все, що хоче сказати поет, він каже у віршах. А що не сказано, то є інтимною стороною життя, закритою для чужих. Климентій з нею був згоден [1].

У віршах про кохання квіти стають символом відродження до життя, символом щасливого кохання:

«Коли дивлюсь глибоко в любі очі,
в душі цвітуть якісь квітки урочі,
в душі квітки і зорі золотії,
а на устах слова, але не тії,
усе не ті, що мріються мені,
коли вночі лежу я у півсні.
Либонь, тих слів немає в жодній мові,
та цілий світ живе у кожному слові,
і плачу я й сміюсь, тремчу і млію,
та вголос слів тих вимовить не вмію...»

(«Коли дивлюсь глибоко в любі очі...», 1904)

Тепер стає зрозуміло, чому так часто Леся Українка порівнює свої вірші, думки, ідеї з квітами. Через *квіти* вона передає всі порухи своєї душі і навіть зміну думок чи настроїв.

В юності поетеса творила «квітчасті вірші», які «жартуючи лилися з-під пера». Пізніше Леся Українка звернулася до громадянських та соціальних мотивів, і квіти стали зустрічатися набагато рідше. Навпаки, тепер постійно поетеса нагадує, що вони на шляху дієвої людини трапляються дуже рідко, вони створені лише для улюбленців долі і тому стають недосяжною мрією.

У поезіях Лесі Українки зустрічається більше як сорок інтерпретацій образу-символу квітки. Вони стали невід'ємною частиною багатой образності творів поетеси, надали їм оригінальності, барвистості, розмаїтості. З цим не можна не погодитися, бо ніхто з українських поетів ні до, ні після Лесі Українки не змальовував так багато квітів і не надавав їм такого значення. Кожен її вірш – то окрема квітка в саду поезій [2].

Бібліографія:

1. ДЕНИСЮК Іван, СКРИПКА Тамара. *Дворянське гніздо Косачів*. Львів, 1999.
2. ЛЕВЧЕНКО Галина, *Квітковий стиль та уламки орфічного міфу в ліриці Лесі Українки*. – Слово і Час. – 2012. – № 2. – С. 21-31.
3. *Літературно-меморіальний музей-садиба Лесі Українки в Колодяжному*. Путівник. – Луцьк: Ініціал, 2006. – 84 с.
4. УКРАЇНКА Леся. *Нехай мої струни лунають*. – Луцьк, 2009.

5. ФРАНКО Іван. *Твори в 20-ти томах*, том XVII, Літературно-критичні статті.
– Київ, 1955. – С. 237-256.